

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทของ โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด
2. หลักการ แนวคิดในการจัดตั้งโรงเรียนกีฬา
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์
4. การพัฒนาหลักสูตรเสริม

1. บริบทของโรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ประวัติของสถานศึกษา

โรงเรียนชุมชนบ้านหนองหญ้าแตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เดิมชื่อ โรงเรียนบ้านหนองหญ้าแต (สหมิตรพิทยประสาท) อาศัยเรียนที่ ศาลาวัดบ้านหนองหญ้าแตตั้งแต่ พ.ศ. 2480 - พ.ศ. 2487 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาได้ย้ายมาสร้างอาคารเอกเทศบนที่ดินได้รับบริจาคจากชาวบ้าน จำนวน 8 ไร่ 3 งาน 32 ตารางวา และย้ายมาเรียนเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2487

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2510 ได้โอนเป็น โรงเรียนเทศบาลมีชื่อว่า โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองหญ้าแต (ท.ร.อ.5)

ปีการศึกษา 2515 เปิดอาคารเรียนหลังใหม่ ได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงปีการศึกษา 2518 ขยายชั้นเรียนถึงระดับประถมศึกษาตอนปลาย 1 ห้องเรียน

ปีการศึกษา 2521 ได้รับเงินงบประมาณจากกระทรวงมหาดไทยสร้างอาคารเรียน 9 หลัง 10 ห้องเรียน 2 ชั้น ทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6

ปีการศึกษา 2524 ได้รับเลือกเป็น โรงเรียนชุมชนและใช้ชื่อ โรงเรียนชุมชนบ้านหนองหญ้าแต เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

ปีการศึกษา 2531 เทศบาลได้รับงบประมาณก่อสร้างบ้านพักครูจำนวน 2 หลัง

ปีการศึกษา 2534 ได้รับเงินอุดหนุนเฉพาะกิจก่อสร้างอาคารเรียน 3 ชั้น 10 ห้องเรียนได้ทุนสูงแบบ 216 การประถมศึกษา

ปีการศึกษา 2539 ได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษา (ม.1) รับนักเรียน จำนวน 40 คน

ปีการศึกษา 2541 ได้รับเงินอุดหนุนก่อสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติมเป็นอาคาร คสล. 6 ห้องเรียนตามแบบ 216 กรมสามัญศึกษา

ปีการศึกษา 2543 คณะครู – นักเรียน ผู้ปกครองและชาวบ้านหนองหุ้มำ้า ได้ร่วมบริจาคเงินก่อสร้างแท่นเสาธง พร้อมเสาธง แท่นพระพุทธรูปพร้อมพระพุทธรูปบูชาปาง ประทานพรประทับยืน

ปีการศึกษา 2544 ได้รับงบประมาณจากเทศบาลก่อสร้างถนนคอนกรีตภายใน โรงเรียน ต่อมาวันที่ 10 กันยายน เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้จัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมและมอบให้ เป็นสมบัติของโรงเรียน จำนวน 1 ไร่ 2 งาน 34 ตารางวา เพื่อก่อสร้างอาคารเรียนหลังใหม่

ปีการศึกษา 2545 ได้ซื้อที่ดินเพิ่ม 2 ไร่ 1 งาน รวมกับพื้นที่เดิมเป็น 11 ไร่ 32 ตารางวา ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนตามแบบ สนศท 3 / 12

ปีการศึกษา 2546 ประกอบพิธีเปิดป้ายอาคารเรียนหลังใหม่โดย ฯพลฯ ท่าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (ฯพลฯ อุไรวรรณ เทียนทอง)

ปีการศึกษา 2547 ได้รับงบประมาณเงินอุดหนุนเฉพาะกิจก่อสร้างอาคารเรียน คสล เอนกประสงค์ (ชั้นลอย) และองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับเทศบาลเมือง ร้อยเอ็ดเปิดโครงการเรียนร่วมเป็น โรงเรียนกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด เปิดทำการสอนในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 ห้องเรียน เปิดทำการสอนกีฬา 8 ประเภท คือ ฟุตบอล วอลเลย์บอล วัยน้ำตะกร้อ กรีฑา เทนนิส กอล์ฟ และเทควันโด

ปีการศึกษา 2548 ได้จัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมจำนวน 3 ไร่ เพื่อดำเนินการก่อสร้าง อาคารหอพักนักเรียนกีฬาและสนามเอนกประสงค์ ต่อมาคุณพ่ออุ้น ตรีทศ ได้บริจาคที่ดิน จำนวน 29 ตารางวา

ปีการศึกษา 2549 ปรับเปลี่ยนชื่อโรงเรียนกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด เป็น “โรงเรียน กีฬาท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด”

ปีการศึกษา 2550 องค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำการก่อสร้างหอพักนักกีฬา ชายแบบ คสล 3 ชั้น

ปีการศึกษา 2551 ได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพื่อก่อสร้างอาคาร เรียนขนาด 4 /12 จำนวน 1 หลัง อาคารเรียนชั้นปฐมวัย แบบ 8 ห้องเรียน 1 หลัง อาคารหอพัก 4 ชั้น 1 หลัง

ปีการศึกษา 2552 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง เทศบาลเมือง ร้อยเอ็ดได้จัดซื้อที่ดินเพิ่มอีกจำนวน 3 ไร่ 2 งาน

ปีการศึกษา 2553 สภามหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดได้อนุมัติจัดซื้อที่ดินเพิ่ม 8 ไร่ รวมมีที่ดินทั้งสิ้น 26 ไร่ 16 ตารางวา มีนายประวิทย์ โอวาทกานนท์ เป็นผู้บริหารคนปัจจุบันซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านหนองหญ้าม้า เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

ปัจจุบันเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดทำการสอนในระดับต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา คือชั้นอนุบาล 1-3 จำนวน 3 ห้องเรียน ระดับประถมศึกษา แบ่งเป็น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 18 ห้องเรียน ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 9 ห้องเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4- 5 จำนวน 2 ห้องเรียน

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

1.2.1 วิสัยทัศน์สถานศึกษา

“พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพคู่คุณธรรม ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข”

1.2.2 คติพจน์

“ทำดีทุกวัน ธรรมดา ธรรมดา รู้แพ้รู้ชนะรู้ภัย มีน้ำใจ”

1.2.3 ปรัชญา

“ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ก็พยายามเชื่อมโยงคุณธรรม”

1.2.4 พุทธภาษิต

“สติมโต สทา ภทฺทํ คนผู้มีสติ มีความเจริญทุกเมื่อ

ปัญญา โลกสุมิ ปชฺโชโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก”

1.2.5 อัตตลักษณ์ของโรงเรียน

“กีฬาเด่นเน้นความร่วมมือ”

1.2.6 พันธกิจ

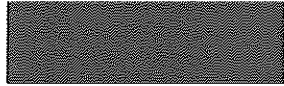
- 1) จัดการศึกษา
- 2) พัฒนาวิชาการ
- 3) พัฒนาคูและบุคลากร

4) พัฒนาการกีฬา

5) พัฒนาแหล่งเรียนรู้

1.2.7 สีประจำโรงเรียน

ฟ้า – ขาว

สีฟ้า แทนความสูงค่า สดใส และความมีระเบียบวินัย

สีขาว แทนความบริสุทธิ์ จริ่งใจ เป็นกัลยาณมิตร เมื่อรวมเข้าด้วยกัน จึงมีความหมายว่า เป็นสถานศึกษาที่ทรงคุณค่า บุคลากรมีความรัก ความสามัคคี เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีความจริงใจและความสดใจ

1.3 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านหนองหญ้าม้า เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ตั้งอยู่เลขที่ 422 ถนนรณชัยชาญยุทธ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45000 โทรศัพท์ 0-4351-3000 โทรสาร 0-4351-3000 E-Mail : nongyama_101@hotmail.com สังกัด เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เปิดสอนตั้งแต่ระดับ อนุบาล 1 ถึงระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 5 มีบุคลากร และนักเรียน ปีการศึกษา 2554 ดังแสดงในตารางที่ 1-3

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 1 จำนวนบุคลากร โรงเรียนชุมชนบ้านหนองหญ้าบัว จำแนกตามตำแหน่งและเพศ

ตำแหน่ง	จำนวนบุคลากร		
	ชาย	หญิง	รวม
1. ผู้บริหาร	3	-	3
2. ครูปฏิบัติการสอน			
- ผู้สอน	16	19	35
- อัตราจ้าง (เทศบาล)	2	4	6
- ผู้ช่วยครู (อบจ.)	11	6	17
- ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่โภชนาการ	-	1	1
3. บุคลากรอื่น ๆ			
- นักการภารโรง (เทศบาล)	2	-	2
- นักการภารโรง (อบจ.)	2	-	2
- จนท.ประจำหอพัก (อบจ.)	1	-	1
รวม	37	30	67

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนและจำนวนห้องเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนนักเรียนโรงเรียนกีฬา ท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด			จำนวน ห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล 1	33	27	60	-	-	-	2
อนุบาล 2	15	15	30	-	-	-	1
อนุบาล 3	10	19	29	-	-	-	1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	17	17	34	-	-	-	2
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	26	20	46	-	-	-	2
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	26	29	55	-	-	-	2
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	45	22	67	4	4	8	3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	37	23	60	7	4	11	3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	61	37	98	20	12	32	3

ที่มา : โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด : 2552

ตารางที่ 3 จำนวนนักเรียนและจำนวนห้องเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนนักเรียนโรงเรียนกีฬา ท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด			จำนวน ห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	73	41	114	20	18	38	3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	53	50	103	12	10	22	4
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	65	66	131	30	19	49	4
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	19	9	28	20	8	28	1
รวม	480	375	855	113	75	188	31

ที่มา : โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด : 2552

1.4 ข้อมูลชุมชน

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นหมู่บ้านชนเมือง จำนวนประชากรประมาณ 208 ครอบครัว 1,165 คน จำนวนเด็กในวัยเรียน 875 คน (นักเรียนโรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ดและนักเรียนที่ย้ายมาจากที่อื่น) อาชีพสำคัญ ทำนา รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ศาสนาพุทธ รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี 40,000 บาท โอกาสของสถานศึกษา กับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ของชุมชน ร่วมงานประเพณีทุกกิจกรรม เช่น วันสำคัญทางศาสนา งานพระราชพิธี ร่วมประชุมเพื่อแจ้งความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน

2. หลักการ แนวคิดในการจัดตั้งโรงเรียนกีฬา

2.1 ความเป็นมาในการจัดตั้งโรงเรียนกีฬา

แนวคิดพื้นฐานในการจัดตั้งโรงเรียนกีฬา เริ่มมาจากประเทศจีน โดยประเทศจีนได้ตั้งคณะกรรมการพลศึกษาและการกีฬาแห่งชาติขึ้นเป็นหน่วยงานระดับสูงสุด มีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านพลศึกษาและการกีฬาของชาติซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงปักกิ่ง มีระดับเทียบเท่ากระทรวงศึกษาธิการ ปฏิบัติงานภายใต้การแนะนำของคณะกรรมการ หน่วยงานนี้จะรับผิดชอบด้านการวางนโยบายและแผนงาน ตลอดจนงบประมาณของการพลศึกษาและการกีฬาทั่วประเทศ รวมถึงให้การสนับสนุนองค์กรกีฬาระดับชาติ (บำรุง เสียงเพราะดี และคณะ. 2543 : 6)

การพลศึกษาในโรงเรียนจะเน้นถึงความสำคัญของกีฬาและกิจกรรมทางกาย โดยเริ่มตั้งแต่วัยประถมศึกษา เด็กจะเข้าเรียนเมื่ออายุ 7 ปี ใช้เวลาเรียน 5 ปี นักเรียนต้องเรียน 6 วันต่อสัปดาห์ แบ่งเป็น 2 ภาคการศึกษาต่อปี โปรแกรมพลศึกษาจะรวมถึงการออกกำลังกายตอนเช้าและการออกกำลังกายแต่ละวันให้เหมาะสมกับระดับอายุ และต้องเรียนวิชาพลศึกษาคาบละ 45 นาที จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ โดยเป็นวิชาบังคับมีกิจกรรมพลศึกษาวันละ 1 ชั่วโมง หลังเลิกเรียน ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลา 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และต้องเรียน 6 วันต่อสัปดาห์ เช่นเดียวกับระดับประถมศึกษานักเรียนทุกคนต้องออกกำลังกายตอนเช้าและตอนกลางวันต้องเรียนพลศึกษาคาบละ 50 นาที จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์

นอกจากนี้ จีนยังมีโรงเรียนพลศึกษานอกเวลาเรียน ซึ่งเป็น โรงเรียนกีฬากระจายอยู่ตามมณฑลต่าง ๆ โดยรับนักเรียนเข้าเรียนตั้งแต่ขั้นพื้นฐานอายุ 5-6 ปี และขั้นสูงไม่เกิน 16-17 ปี หลักสูตรประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น 9 ปี นักเรียนทุกคนต้องอยู่ประจำ กินนอน โดย รัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ และอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมบ้านได้สัปดาห์ละ 1 วัน คือ วันเสาร์ การเรียนจะเรียนครึ่งวัน เข้าเป็นวิชาสามัญ โดยเดินทางไปเรียนสมทบกับ โรงเรียนสามัญที่อยู่ใกล้เคียงและครึ่งวันบ่ายจะกลับมาฝึกซ้อมกีฬาจนถึงเย็น ภายในบริเวณ โรงเรียนมี โรงฝึกกีฬา และอุปกรณ์ที่ทันสมัย สามารถฝึกกีฬาได้ตลอดทั้งปี นักเรียนที่จบการศึกษาจาก โรงเรียนนี้จะถูกส่งไปศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนกีฬาในประเทศจีน จึงเป็นแม่แบบให้แก่โรงเรียนกีฬาของไทยในเวลาต่อมา ซึ่งจัดเป็น 2 รูปแบบ เช่นเดียวกับประเทศจีน กล่าวคือ โรงเรียนกีฬาแบบเต็มรูปแบบ มี 1 แห่ง คือ โรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี และโรงเรียนกีฬารูปแบบประหยัด มี 12 แห่ง คือ

- 1) โรงเรียนกีฬาจังหวัดขอนแก่น 2) โรงเรียนกีฬาจังหวัดชลบุรี 3) โรงเรียนกีฬาจังหวัดตรัง
- 4) โรงเรียนกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช 5) โรงเรียนกีฬาจังหวัดนครสวรรค์ 6) โรงเรียนกีฬาจังหวัดยะลา 7) โรงเรียนกีฬาจังหวัดลำปาง 8) โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ 9) โรงเรียนกีฬาจังหวัดอ่างทอง 10) โรงเรียนกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี 11) โรงเรียนกีฬาจังหวัดปทุมธานี และ
- 12) โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

ในการบริหารจัดการ โรงเรียนกีฬาแบบเต็มรูปแบบ มีการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จัดการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญ และวิชาพลศึกษาและกีฬารวมทั้งการฝึกซ้อมและการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางการกีฬา ทำให้มีความคล่องตัวในการจัดโปรแกรมการเรียนวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องและเอื้อต่อกันทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียนหรือในบางช่วงเวลาที่จำเป็นต้อง

มีการเก็บตัวหรือฝึกซ้อมเป็นพิเศษ หรือต้องสอนชัดเจนสามารถดำเนินการได้สะดวก ส่วนโรงเรียนกีฬา รูปแบบประหยัคมีการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจัดการเรียนการสอนเฉพาะวิชาพลศึกษาและการกีฬาส่วนวิชาสามัญเรียนร่วมกับสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญ (เดิม) เพื่อเป็นการประหยัคงบประมาณ ด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องวิชาสามัญ ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาในโรงเรียน และเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ปัจจุบันนับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันการพลศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 (ราชกิจจานุเบกษาสถาบันการพลศึกษา, 2548 : 9-10) และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 มีผลทำให้โรงเรียนกีฬา สังกัดสถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมดจำนวน 11 แห่ง โดยรวมโรงเรียนกีฬา จังหวัดระยอง ที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2548 ต้องจัดการเรียนการสอนแบบเต็มรูปแบบทั้งวิชาสามัญและวิชาพลศึกษาและกีฬา

2.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนกีฬา มีดังนี้

2.2.1 จัดการศึกษาตามหลักสูตรระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับนักเรียนที่มีความถนัดและความสามารถพิเศษทางการกีฬาให้มีโอกาสได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางการกีฬาให้ถึงขีดสูงสุด ไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

2.2.2 เตรียมและผลิตนักกีฬาให้มีความสามารถและมีสุขภาพเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติให้ทัดเทียมนานาชาติ

2.2.3 ศึกษา ทดลอง ค้นคว้า วิเคราะห์ และวิจัยเพื่อพัฒนาการกีฬาและนักกีฬาของประเทศ กีฬาเพื่อการแข่งขัน และกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ

2.3 หลักการจัดการศึกษาและลักษณะของโรงเรียนกีฬา

โรงเรียนกีฬา สังกัดสถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาพลศึกษาและกีฬา ได้นำเทคนิคหลักวิชาการมาบูรณาการใช้ในการเรียนการสอน และการฝึกกีฬาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้หลักการทั้งหมด 4 ด้าน

2.3.1 หลักวิทยาศาสตร์การแพทย์ โรงเรียนกีฬา มีแพทย์ และพยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคอยตรวจรักษา ส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพ ตลอดจนการเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ

2.3.2 หลักการวิทยาศาสตร์การกีฬา ทางโรงเรียนกีฬาจะนำหลักการทางวิทยาศาสตร์ การกีฬามาใช้ในการเสริมสร้างสมรรถภาพ การทดสอบสมรรถภาพ การฟื้นฟูสุขภาพ การบำบัด การป้องกันการบาดเจ็บและการพัฒนาความสามารถทางกีฬาโดยมีเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถประจำอยู่ที่ศูนย์วิทยาศาสตร์การกีฬา

2.3.3 หลักการพลศึกษาและการกีฬา โรงเรียนกีฬา ได้นำหลักการด้านพลศึกษา และการกีฬามาใช้ในการฝึกสอนกีฬา โดยมีอาจารย์ผู้สอนกีฬาที่มีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานในการฝึกกีฬาในแต่ละชนิดกีฬา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รับผิดชอบในการฝึกซ้อม

2.3.4 หลักการศึกษา โรงเรียนกีฬา ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเหมือนโรงเรียนทั่วไปทุกประการ โดยมีอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถและเชี่ยวชาญในแต่ละสาขารับผิดชอบในการสอน โดยสอนในชั้นเรียนและสอนพิเศษที่หอพักใช้อุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการสอนอยู่เสมอ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ไปพร้อม ๆ กัน ตามปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของชาติ

นอกจากนี้ยังมีลักษณะสำคัญของโรงเรียนกีฬา คือ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป เป็นโรงเรียนประจำ (กิน-นอน) นักเรียนทุกคนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม การดูแลรักษาและส่งเสริมสุขภาพ อุปกรณ์การเรียนตามความจำเป็น และเป็นโรงเรียนสหศึกษา รับนักเรียนทั้งหญิงและชาย

อย่างไรก็ดี การจัดการองค์การบริหาร โรงเรียนกีฬา การบริหารงานภายในโรงเรียนกีฬาจำเป็นต้องมีการวางแผนการดำเนินงานมีการจัดระบบที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายในโรงเรียนจะมีตำแหน่งที่มีหน้าที่สายบริหาร ได้แก่ ผู้บริหาร และรองผู้บริหาร จำนวน 4 ฝ่าย ดังนี้ (กรมพลศึกษา, 2541 : 2)

1) ฝ่ายบริหารงานในฝ่ายมี 10 งาน ประกอบด้วย งานสารบรรณ งานการเงินและบัญชี งานบุคคล งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานยานพาหนะ งานประชาสัมพันธ์ งานสวัสดิการ งานอนามัยและส่งเสริมสุขภาพ และงานโภชนาการ

2) ฝ่ายวิชาการ งานในฝ่ายมี 8 งาน ประกอบด้วย งานบริหารสาย ประถมศึกษา งานบริหารสายมัธยมศึกษา งานหลักสูตรและการสอน งานพัฒนาการศึกษา งานทะเบียนและวัดผล งานผลิตเอกสารและตำรา งานนวัตกรรมและเทคโนโลยี และงานหอสมุด

3) ฝ่ายกิจการนักเรียน งานในฝ่ายมี 7 งาน ประกอบด้วย งานพัฒนาบุคลิกภาพและวินัยนักเรียน งานแนะแนวและบริการการศึกษา งานกิจกรรมและนันทนาการ งานสถานักเรียน งานหอพักนักเรียน งานนักศึกษาวิชาทหาร และงานวัสดุเครื่องแต่งกาย

4) ฝ่ายแผนงานและบริการชุมชน งานในฝ่ายมี 8 งาน ประกอบด้วย งานวางแผนและพัฒนา งานวิจัยและเผยแพร่ งานสารสนเทศ งานวิเทศสัมพันธ์ งานส่งเสริมเผยแพร่ศิลปะและ วัฒนธรรม งานศูนย์เยาวชน และงานบริการกีฬาชุมชน (กรมพลศึกษา. 2541 : 2)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้ง โรงเรียนกีฬาดังกล่าว หากสรุปโดยภาพรวมแล้ว นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนกีฬาทุกคนนั้นคือเป้าหมายของการเป็นนักกีฬาระดับชาติ ตามที่โรงเรียนและประเทศชาติ ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ นักเรียนจึงไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น และนอกจากนี้ยังเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องบริหาร และจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ดังนั้น โรงเรียนกีฬา สังกัดสถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนที่มีความถนัด และความสามารถพิเศษทางการกีฬา ให้มีโอกาสได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอัจฉริยภาพแห่งตนให้ถึงขีดสูงสุดไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยนำแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 12-58) และคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32-73) ได้กำหนดไว้โดยระบุให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่โรงเรียนให้มีอำนาจ ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจสั่งการเรื่องสำคัญของโรงเรียนใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

2.4 การกิจของโรงเรียนกีฬาตามแนวปฏิรูปการศึกษา

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 1-3) และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร 4 ด้าน คือ การบริหารงาน วิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง และจากการวิเคราะห์ภารกิจการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน จากระเบียบกรมพลศึกษาว่าด้วยการบริหาร โรงเรียนกีฬา พ.ศ. 2541 ของกรมพลศึกษา (2541 : 2) แนวคิดและหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของอู๋ทัย บุญประเสริฐ (2545 : 1) แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 12-58) การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษาของ ชีระ รุญเจริญ (2546 : 66-67) และคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32-73) พบว่ามีความสอดคล้องกัน โดยมีภารกิจสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถานศึกษาอีกแห่งหนึ่งที่ตั้งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่กรมพลศึกษาได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้น โดยสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 (นักเรียน โปรแกรมปกติ) สำหรับนักเรียน โปรแกรมกีฬา เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เปิดทำการสอน 9 ชนิดกีฬา ประกอบด้วย ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ เทเบิลเทนนิส เทนนิส วาเลย์บอล กรีฑา เทควันโด กอล์ฟ (กำลังปรับเปรียบกอล์ฟ, เทนนิส เป็นมวยไทยและมวยสากลสมัครเล่น) และในปีการศึกษา 2553 จะเปิดทำการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ห้องเรียน ดังนั้นในอนาคต โรงเรียนจะบริหารจัดการตั้งแต่ ชั้นอนุบาล จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 4-5-6) (แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนกีฬาร้อยเอ็ด.

2552 : 2) โดยมีขอบข่ายการบริหารงานสอดคล้องตามแนวปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวข้างต้น

จากการทบทวนเกี่ยวกับโรงเรียนกีฬา พบว่า โรงเรียนกีฬามีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านเหมือนสถานศึกษาอื่นทั่ว ๆ ไป โดยมีบทบาทหน้าที่เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเตรียมและผลิตนักกีฬาให้มีความสามารถและมีสุขภาพเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติให้ทัดเทียมนานาชาติของประเทศ ตลอดจนเน้นศึกษา ทดลอง ค้นคว้า วิเคราะห์ และวิจัยเพื่อพัฒนาการกีฬาและนักกีฬาของประเทศ กีฬาเพื่อการแข่งขัน และกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

3.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน บางคนก็ใช้ควบคู่กันไปจนหลาย ๆ คนเข้าใจว่าเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน เช่น เข้าใจว่าคนที่มีคุณธรรมสูง ก็คือคนที่มีจริยธรรมสูง แต่ความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น คนที่มีคุณธรรมสูง อาจจะมีจริยธรรมต่ำก็ได้คำสองคำนี้จึงใช้แทนกันไม่ได้ (สุรศักดิ์ หลาบมาลา และรสสุคนธ์ มกรมณี. 2549 : 5) จากคำกล่าวดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งนักปราชญ์ นักการศึกษา นักจิตวิทยา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

3.1.1 ความหมายของคุณธรรม

คำว่า “คุณธรรม” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ซึ่ง Longman Dictionary of Contemporary English (1978 : 104 ; อ้างถึงใน นางลักษณ์ วิรัชชัย, บุษพา เมฆศรีทองคำ และธวัชชัย ฆะราช. 2551 : 9) ได้ให้ความหมายไว้สองประการ คือ ประการหนึ่ง หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้จากการกระทำจนเคยชิน และประการที่สอง หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติและศีลธรรม นอกจากนี้ยังมีการให้ความหมายไว้หลายทัศนะที่สอดคล้องกันจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2538 : 6 ; อ้างถึงใน นางลักษณ์ วิรัชชัย, บุษพา เมฆศรีทองคำ และธวัชชัย ฆะราช. 2551 : 9) ประภาศรี สีหอำไพ (2540 : 45) และ ทิศนา แคมมณี (2546 : 5) สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะ สภาพหรือสภาพของคุณงามความดีที่เป็น ไปในทิศทางถูกต้อง ดีงาม ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี

นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุนาวิน (2543 : 115) ได้ให้ทัศนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์มากและมีโทษน้อยสิ่งที่เป็นคุณธรรม ในแต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกัน เพราะการเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ดี หรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษาของแต่ละคนในสังคมนั้น ในขณะที่ ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล และวราพรณ น้อยสุวรรณ (2546 : 67) กล่าวว่า ในทางพุทธศาสนา พระไตรปิฎก และพุทธธรรม กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความรัก ความรู้คิด และบาริหาร์ด (1967 ; อ้างถึงใน นางลักษณ์ วิรัชชัย, บุษพา เมฆศรีทองคำ และธวัชชัย ฆะราช. 2551 : 10) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า ระบบของแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี

โลว์ (1976 ; อ้างถึงใน นางลักษณ์ วิรัชชัย, บุษผา เมฆศรีทองคำ และธวัชชัย ฆะราช. 2551 : 9) ให้ทรรศนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะ สภาวะหรือสภาพของคุณงาม ความดีที่เป็น ไปในทางถูกต้อง ดีงาม ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีความสุข สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเกิดจากส่วนร่วม และการศึกษาการปฏิบัติฝึกรอบมการกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัยเป็นสิ่งที่มิคุณประโยชน์ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

3.1.2 ความหมายของจริยธรรม

ส่วนคำว่า “จริยธรรม” นั้น ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Moral” หรือ “Morality” หรือ “Ethics” (นางลักษณ์ วิรัชชัย, บุษผา เมฆศรีทองคำ และธวัชชัย ฆะราช. 2551 : 9) ซึ่งมีนักการศึกษานักจิตวิทยาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้มากมาย ซึ่งจะกล่าวได้ถึงพอสังเขป ดังนี้ สุภัญญา สดบรทัต (2540 : 5) กล่าวว่า จริยธรรม โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับ จริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญา ซึ่งเป็นเรื่องที่ค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคมว่าอย่างไร ถือว่าถูกหรือดีควรประพฤติ อย่างไรถือว่าผิด ถือว่าชั่ว ไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐาน ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 113) กล่าวว่าจริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความคิดละเว้น ความชั่ว พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2546 : 7) อธิบายว่า ความหมายทางธรรม จริยธรรม เป็นเรื่องใหญ่ซึ่งขอแปลว่า เรื่องของการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตนี้หมายถึง เรื่องของชีวิตที่เป็นอยู่ทั้งหมด ถ้าพูดตามหลักศาสนาหมายถึง 1) เรื่องของความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ด้านกาย วาจา และด้วยอินทรีย์ต่างๆ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย การเห็น การได้ยิน ฯลฯ แยกออกไป คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุอย่างหนึ่ง ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมอย่างหนึ่ง 2) เรื่องของจิตใจ และ 3) เรื่องของปัญญา ความรู้ ความคิด ซึ่ง ธวัชชัย ชัยจิราชากุล และวราพรธณ น้อยสุวรรณ (2546 : 69) กล่าวถึงจริยธรรมว่าเป็นคำที่ใช้ควบคู่กับคุณธรรม เพราะมีความหมายสัมพันธ์กันใกล้เคียง

นอกจากนี้ ธีรูก (Thiroux. 1998 : 143) ได้กล่าวว่าจริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่มีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ดีงาม รวมถึงการปฏิบัติตามหลักประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับฮินแมน (Hinman. 1998 : 89) ที่เห็นว่าจริยธรรมเป็นการแสดงจิตสำนึกเกี่ยวกับความเชื่อในหลักศีลธรรมที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ปรับปรุง เสริมสร้าง ตรวจสอบความเชื่อที่เป็นหลักศีลธรรมนั้น ส่วนชาว์ (Shaw. 1999 : 132) ที่สรุปว่า จริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ

ของบุคคลที่แสดงออกว่าเป็นคนปฏิบัติดี มีพฤติกรรมดี และเป็นเครื่องมือในการควบคุมเสริมสร้าง พฤติกรรมของคนให้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เพียเจต์ (Piaget, 1960 : 203-242) อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน (2540 : 113) ให้ความเห็นว่า จริยธรรมเป็นลักษณะ ประสพการณ์ ของมนุษย์ และหน้าที่ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจ และอนามัยบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของการกระทำและสิทธิ ในขณะที่ กู๊ด (Good, 1998 : 57) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ตลอดจนสังคมประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976 : 284-285 ; อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน (2543 : 114) นักจิตวิทยาสังคมที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมกล่าวถึงจริยธรรมว่ามีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้ หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งกัน เป็นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิ ข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า จริยธรรม เป็นเรื่องของการประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ตลอดจนสังคมประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้น เมื่อนำคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” จึงหมายถึง คุณลักษณะ สภาวะ หรือสภาพของคุณงามความดีที่บุคคลมีอยู่และแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ดำรง ถูกต้อง เหมาะสม โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในทางสังคม

3.2 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

นงลักษณ์ วิรัชชัย, บุษผา เมฆศรีทองคำ และธวัชชัย ณะราช (2551 : 18) สรุปว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมบุคคลนั้น จำแนกได้ 3 แนวคิด คือ ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ในขณะที่ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีแนวคิดสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทฤษฎีวิถีชีวิต เช่น แนวคิดของเปียเจ (Piaget) คอลเบิร์ก (Kohlberg) แบนดูรา (Bandura) และทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทฤษฎีคุณลักษณะแฝงที่เชื่อว่าคุณลักษณะที่ไม่ดีเป็นสาเหตุที่ทำให้

เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรืออาชญากรรม ตามแนวทฤษฎีคุณลักษณะแฝงของนักอาชญาวิทยาโคลวิน (Colvin)

3.3 องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนานักเรียนในโรงเรียนกีฬา สรุปได้ดังนี้

3.3.1 องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของกรมวิชาการ (2535 : 23) ได้จำแนกองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่ควรพัฒนาไว้ดังนี้คือ การใฝ่สัจธรรม การใช้ปัญญาแก้ปัญหา ความเมตตากรุณา และความขยันหมั่นเพียร โดยกำหนดพฤติกรรมจริยธรรมด้านต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1) การใฝ่สัจธรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเลือกแนวทางความเชื่อที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับคำกล่าวที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับการยึดถือ และยอมรับความจริง การแสดงความพอใจกับการแสวงหาความจริง การซักถาม ค้นคว้า เพื่อตอบข้อสงสัย การซักถาม ค้นคว้า เพื่อหาความรู้คำอธิบายเพิ่มเติม

2) การใช้ปัญญาแก้ปัญหา ได้แก่ พฤติกรรมทางการเลือกแนวทาง การแก้ปัญหา หรือดำเนินงานอย่างมีเหตุผล การวิเคราะห์ตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ได้ การพอใจแนวทางการแก้ปัญหาหรือแนวปฏิบัติที่มีเหตุผล การปฏิบัติงานแก้ปัญหา เช่น ทำแบบฝึกหัด ทำรายงาน ค้นคว้า สำเร็จเป็นที่น่าพอใจ การตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” “เราควรทำอะไร” ได้อย่างมีเหตุผล

3) ความเมตตากรุณา เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับนิยมการช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พื่อใจในการเห็นผู้อื่นเป็นสุขไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยคำพูดไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยการกระทำ

4) ความขยันหมั่นเพียร เป็นความพอใจในระเบียบ พยายามทำงานให้กลุ่ม ทำการบ้านหรืองานอื่น ที่ครูมอบหมายครบถ้วน ร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสนใจ และเอาใจใส่

3.3.2 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของสำเริง บุญเรืองรัตน์

สำเริง บุญเรืองรัตน์ (2540 : 44) ได้จำแนกองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้ คือ การใฝ่สัจธรรม การใช้ปัญญาแก้ปัญหา ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร

ความไม่ประมาท ความมีสติสัมปชัญญะ ความซื่อสัตย์สุจริต และความมีหิริโอตตปปะ ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

1) การไม่ประมาท คือ การแสวงหาความจริง ยึดถือแต่ความจริง เชื่อแต่สิ่งที่มีเหตุมีผล

2) ความไม่ประมาท คือ การปฏิบัติตนด้วยการวางแผนอย่างรอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจและควบคุมได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

3) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบด้วยการรู้สภาพปัญหา สาเหตุ กำหนดเป้าหมายที่จะขจัดปัญหา และรู้วิธีการแก้ปัญหา

4) เมตตากรุณา คือ การเสียสละส่วนตน เพื่อเกื้อกูลบุคคลอื่น กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

5) สติสัมปชัญญะ คือ การระลึกไว้ตัวอยู่เสมอว่า ตนกำลังทำอะไร มีความว่องไวในการตัดสินใจ ปฏิบัติตนด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังอยู่เสมอ

6) ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การไม่ประพฤติดีความดำเนินชีวิตด้วยความจริง ด้วยความถูกต้องรักษาวิชาจาศัตย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตามระเบียบ และกฎเกณฑ์ทางสังคม

7) ความขยันหมั่นเพียร คือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจจดจ่อไม่ย่อท้อ ขยันอดทน เพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมาย

8) หิริโอตตปปะ คือ ความละอายใจ และเกรงกลัวต่อการทำผิดคิดไม่ซื่อ

3.3.3 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 12) กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นในการพัฒนานักเรียนไว้ สองด้านคือ ความเสียสละ และความรับผิดชอบ คือ

1) ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่ การแบ่งปัน ความปรารถนาดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ความเมตตากรุณา และความกตัญญูกตเวที

2) ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร ละเอียดรอบคอบ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เคารพกฎระเบียบ มีวินัยในตนเอง ความตรงต่อเวลา และการยอมรับผลการกระทำของตนเองเสมอ

3.3.4 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของจักรพงษ์ นิลพงษ์ (2543 : 58) ได้จำแนกองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้ คือ

- 1) ความรับผิดชอบ
- 2) ความมีเหตุผล
- 3) ความกตัญญูกตเวที
- 4) ความอดุสาหะ
- 5) ความประหยัด
- 6) ความสามัคคี
- 7) ความมีระเบียบ
- 8) ความเสียสละ
- 9) ความยุติธรรม
- 10) ความซื่อสัตย์
- 11) ความเมตตากรุณา

3.3.5 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของสุวิมล ว่องวานิช และนางลักขณ์ วิรัชชัย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ ได้กำหนดคุณธรรมที่เป็นปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจำนวน 4 ชุด ดังนี้

- 1) คุณธรรมชุดที่ 1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน ได้แก่
 - 1.1) ความขยันหมั่นเพียร
 - 1.2) ความอดทน
 - 1.3) ความสามารถพึ่งตนเอง
 - 1.4) การมีวินัย
- 2) คุณธรรมชุดที่ 2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง ได้แก่
 - 2.1) ฉันทะ
 - 2.2) สัจจะ
 - 2.3) ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่
 - 2.4) ความกตัญญู
- 3) คุณธรรมชุดที่ 3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ได้แก่

3.1) ความมีสติและรอบคอบ

3.2) ความตั้งใจดีให้ดี

4) คุณธรรมชุดที่ 4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

4.1) ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน

4.2) ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาใจเขาเปรียบผู้อื่น และ

ความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

3.3.6 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของ น้อม งามนิสัยและคณะ (2545 : 183-184) ได้กล่าวถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตยไว้ 8 ประการ ดังนี้

1) ความจงรักภักดี ต่อชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์

2) ความซื่อสัตย์สุจริต

3) ความรับผิดชอบ

4) ความเสียสละ

5) ความตรงต่อเวลา

6) ความกล้าหาญ

7) การมีระเบียบวินัย

8) การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา

3.3.7 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของกรมวิชาการ (2545 : 32) ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ที่สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ประกาศเชิญชวนประชาสัมพันธให้สถานศึกษาร่วมกันนำไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษา คือ

1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

2) การประหยัดและออม

3) การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย

4) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา

5) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.3.8 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของสุมนทนา สวนผลรัตน์ (2550 : 47) ได้จำแนกองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมไว้ 6 ด้าน ได้แก่

1) ความมีวินัย เป็นการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับสามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคม ควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รู้ว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดไม่ดีควรหลีกเลี่ยง สามารถคิด ตัดสินใจ และถือกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่น

2) ความรับผิดชอบ เป็นความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับ การมอบหมายด้วยความพยายามรู้จักไตร่ตรองให้รอบคอบ เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมาย โดยรู้จักหน้าที่ ที่ตนต้องกระทำหรือปฏิบัติ และยอมรับผลของการกระทำนั้น ทั้งด้านผลดี และผลเสีย ตลอดจนปรับปรุงวิธีปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

3) ความสามัคคี เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงกัน ประองคองกัน เป็นคุณธรรมที่บุคคลในกลุ่มแสดงออก โดยรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการทำงานหรือ การประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของกลุ่มซึ่งพฤติกรรมสำคัญที่ แสดงประกอบด้วย พฤติกรรมที่แสดงถึงความรักใคร่กลมเกลียว ไม่เอาเปรียบกัน ไม่ยุยงให้เกิด ความแตกแยก ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ

4) ความเสียสละ เป็นการสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือ และหรือทำ ประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นหรือสังคม โดยการสละกำลังกาย ทรัพย์สินของ สติปัญญา เวลาและ ความสุขสบายส่วนตัว

5) ความซื่อสัตย์ เป็นการประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อ ความเป็นจริงปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ผู้ที่ยึดถือ ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นหลักในการดำรงชีวิต จะได้รับการยกย่อง ความเชื่อถือไว้วางใจ และอยู่ใน สังคมด้วยความสงบสุข

6) ความกตัญญูกตเวที เป็นการแสดงออกของการรู้คุณคนและสนองคุณคน โดยรู้สำนึกในบุญคุณ และตอบแทนผู้มีพระคุณ และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ ไม่ลบหลู่ ไม่ทอดทิ้ง และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ ตลอดจนไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียวงศ์ตระกูล

3.3.9 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 121) ได้จำแนกองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนานักเรียนไว้ 8 ประการ ที่ควรเร่งปลูกฝัง ประกอบด้วย

1) ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ ผู้ที่

มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอะไรอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควรเป็นคนสุจริต มีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2) ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควร พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

3) ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

4) มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบ ของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ และตั้งใจ

5) สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิจกรรมารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีการยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6) สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความสะอาดเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ผู้ที่ความสะอาด คือ ผู้รักษา ร่างกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีคนจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใส อยู่เสมอ

7) สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุ ผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง หลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสามัคคีกัน ผู้ที่มีความสามัคคีคือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มี

เหตุผล ขอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8) มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจ ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล กันและกัน ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วน ตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วย แรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น ในชุมชน

3.3.10 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดของนงลักษณ์ วิรัชชัย , บุษพา เมฆศรีทองคำ และรัชชัย ฆะราช (2551 : 15 -17) ได้วิเคราะห์คุณธรรมตามกระแส พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสครองราชย์ครบ 60 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน 2549 ณ พระที่นั่ง อนันตสมาคม ที่เน้นย้ำถึงคุณธรรม 4 ประการว่าประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรม 9 ประการ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คุณธรรมตามกระแสพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสครองราชย์ครบ 60 ปี

ความในกระแสพระราชดำรัส	คุณธรรมจริยธรรม
ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน	กัลยาณมิตร
ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์ ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ	ความสามัคคี ความมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ
ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน	ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม
ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล	ความมีสติสัมปชัญญะ

ที่มา : นงลักษณ์ วิรัชชัย , บุษพา เมฆศรีทองคำ และรัชชัย ฆะราช (2551 : 15 -17)

กล่าวโดยสรุป การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นหน้าที่ของหลายฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โดยบิดา มารดาหรือผู้ปกครองจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา นอกจากนี้เป็นหน้าที่ของสถาบันทางศาสนาที่จะต้องช่วยกล่อมเกลาคิดใจ ที่สำคัญคือชุมชน และสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน โดยจัด โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจากการสังเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม ที่จำเป็นในการพัฒนานักเรียน โรงเรียนกีฬาโดยใช้เกณฑ์ความดีตั้งแต่กึ่งหนึ่งของแหล่งข้อมูลที่น่ามาสังเคราะห์ได้องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมที่ควรพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัย ดังรายละเอียดที่แสดงในตารางที่ 5

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

แหล่งข้อมูล	คุณธรรมจริยธรรม										
	กรมวิชาการ (2535)	ตำราเรขาคณิต (2540)	สปช. (2541)	จักรพงษ์ นิลพงษ์ (2542)	นงลักษณ์ วิรัชชัย (2543)	นิยม งามนิตย์และคณะ (2545)	กรมวิชาการ (2545)	สุเมธงา สวานตรรัตน์ (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551)	สรุปผลการสังเคราะห์
การใฝ่สัมฤทธิ์	✓	✓			✓						-
การใช้ปัญญาแก้ปัญหา	✓	✓		✓							-
ความเมตตากรุณา	✓	✓		✓	✓						-
ความขยันหมั่นเพียร	✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓
ความไม่ประมาท		✓			✓						-
ความมีสติสัมปชัญญะ		✓			✓					✓	-
ความซื่อสัตย์สุจริต		✓		✓		✓		✓	✓	✓	✓
ความมีหิริโอตตปัส		✓									-
ความเสียสละ			✓	✓	✓	✓		✓			✓
ความรับผิดชอบ			✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
ความกตัญญูกตเวที				✓	✓			✓			-
ความประหยัด				✓			✓		✓		-
ความสามัคคี				✓				✓	✓	✓	-
ความมีระเบียบวินัย				✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
ความยุติธรรม				✓						✓	-
ความอดทน					✓						-
ความสามารถพึ่งตนเอง					✓		✓				-
ความมีฉันทะ(พอใจรักในสิ่งนั้น)					✓						-
ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์						✓	✓				-
ความตรงต่อเวลา						✓					-
ความกล้าหาญ						✓					-

ตารางที่ 5 (ต่อ)

แหล่งข้อมูล	กรมวิชาการ (2535)	สำเนา บุญเรืองรัตน์	สปช. (2541)	จักรพงษ์ นิลพงษ์	นงลักษณ์ วิรัชชัย (2543)	น้อม งามนิตย์และคณะ	กรมวิชาการ (2545)	ศุภเมธา สวานศรรัตน์	กระทรวงศึกษาธิการ	นงลักษณ์ วิรัชชัย และ	สรุปผลการสังเคราะห์
คุณธรรมจริยธรรม											
ความเชื่อมั่น ในหลักธรรมของศาสนา						✓	✓				-
ความศุภาพ									✓		-
ความสะอาด									✓		-
ความมีน้ำใจ									✓		-
กัลยาณมิตร										✓	-
มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน										✓	-

จากการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 5 ด้าน และได้จากการจัดสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิอีก 2 ด้าน มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548 : 2-4)

1) ความขยันหมั่นเพียร

ความขยันหมั่นเพียรเป็นความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทนความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดผลสำเร็จผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร เป็นคนสู้งาน มีความเพียรพยายาม ทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจัง กล้าที่จะเผชิญอุปสรรค ไม่หือถอย หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุได้ปาฐกถาธรรมเรื่อง ความเพียรไว้ว่า ความหมั่นเพียรคนจะพันทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคำที่พระมหานกกล่าวว่ วายเมเถว ปุริโส ยาวอตุลลสุส นิปฺปทา เกิดเป็นคนทำเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทางซึ่งในเรื่องมหานกชาดก พระมหานกเดินทางทางเรือ เรือแตกท่านก็ว่ายน้ำเรื่อยไปเทวดาซึ่งเคยเป็นมารดาในชาติก่อนลอยมาในฟากฟ้ามาถามว่า “ท่านกำลังทำอะไร” พระมหานกบอกว่า “กำลังว่ายน้ำ” “ว่ายน้ำไปไหน” “ว่ายน้ำไปตลิ่ง” “ตลิ่งอยู่ที่ไหน?” “ไม่รู้” แต่ว่ายน้ำไปทางทิศหนึ่ง คงจะถึงสักวันหนึ่ง

แล้วก็ตรัสคำคมว่า วายเมเลว ปุริโส ยาวอดตุตสส นิปุปทา เกิดเป็นคนพยายามเรื่อยไปจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง ดังนั้น จึงควรต้องใช้ความเพียรในการอยู่บนโลกนี้ ความบากบั่นในการประกอบอาชีพการงาน ในการทำงานที่เรากำลังจะทำเพียรนั้น เราจะต้องมีความมุ่งหมายในชีวิตเรียกว่ามีเจิมชีวิตไว้ว่าเราเป็นอย่างไร เราจะทำ

ดังนั้น ความขยันหมั่นเพียร จึงเป็นความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้งานที่ทำสำเร็จลุล่วง ความมีมานะพยายามในการประกอบการทำงานที่สุจริตด้วยความขยันขันแข็งอดทน เอาใจใส่อยู่เป็นนิจและเสมอต้นเสมอปลาย โดยใช้สติปัญญาเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จและได้รับผลดีสูงสุด (สรุปการทำงานด้วยความอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค) เช่น

- 1.1) มีความมานะอดทน
- 1.2) มีความตั้งใจ บากบั่น พยายาม ไม่ท้อถอย
- 1.3) มีความตั้งใจทำงานให้สำเร็จ
- 1.4) ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งธุระ การงานทั้งของตนเองและทั้งที่ได้รับ

มอบหมายให้ปฏิบัติ

- 1.5) พยายามต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรค

2) ความซื่อสัตย์สุจริต

ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นความประพฤติตรงไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่ความประพฤติตรงทั้งตรงต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพอย่างจริงจัง ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่ห์คด โกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง พระบรมราชาบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชพิธีัญญาบัตร วันที่ 12 มิถุนายน 2497 ใจความตอนหนึ่งว่า “...บ้านเมืองจะวัฒนาถาวร ได้ ก็ย่อมอาศัยความสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการที่ดี หรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ขอให้มันอยู่ในคุณธรรมทั้ง 3 ประการ คือ สุจริตบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ ท่านจึงจะเป็นผู้ที่ควรแก่การสรรเสริญของมวลชนทั่วไป...”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2550 : 9-10) มาตรา 122 ในบทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) บัญญัติไว้ว่า “สมาชิกผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย โดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติ มอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการจัดกันแห่งผลประโยชน์”

ปัญหาสังคมในปัจจุบันซึ่งเป็นปัญหาร้ายแรงปัญหาหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติก็คือปัญหาทุจริตหรือราษฎรบังหลวงของนักการเมือง การทุจริตหรือราษฎรบังหลวงเกิดจากเหตุหลายประการ แต่สาเหตุที่สำคัญที่สุดคือ การขาดคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การขาดความซื่อสัตย์สุจริต เกิดความโลภ ความไม่รู้จักพอ

อย่างไรก็ดี การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น รวมตลอดทั้งต่อหน้าที่การงานและคำมั่นสัญญา ความประพฤติที่ตรงไปตรงมา และจริงใจในสิ่งที่ถูกที่ควร ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รวมไปถึงการไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกลวง นอกจากนี้แล้วความซื่อสัตย์สุจริตยังรวมถึง การรักษาคำพูดหรือคำมั่นสัญญา และการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองด้วยความรับผิดชอบ และด้วยความซื่อสัตย์ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องด้วยการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตนี้จะดำเนินไปด้วยความตั้งใจจริงเพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วงด้วยความระมัดระวัง และเกิดผลดีต่อตนเองและสังคม

2.1) ซื่อตรงต่อเวลา งาน การนัดหมาย คำมั่นสัญญา ระเบียบประเพณี กฎหมาย

2.2) ไม่พูดปด น้อฉล สับปลับ กลับกลอก ไม่คดโกง

2.3) ไม่ให้ร้ายผู้อื่น

2.4) กล่าวที่รับความจริง

2.5) ประกอบสัมมาชีพ

3) ความเสียสละ

ความเสียสละ คือ การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่ผู้ที่ควรได้รับ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง ความมีจิตใจกว้างขวาง ช่วยเหลือเกื้อกูล การสละความสุขสบายหรือผลประโยชน์ของตนเอง อันเป็นการกระทำที่เป็นประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่น โดยที่ตนเองมิได้หวังผลตอบแทนความมีจิตใจกว้างขวาง ช่วยเหลือเกื้อกูล การสละความสุขสบายหรือผลประโยชน์ของตนเอง เช่น เป็นการกระทำที่เป็นประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่น โดยที่ตนเองมิได้หวังผลตอบแทน

3.1) บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

3.2) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

3.3) สละ แบ่งปัน ทรัพย์ เครื่องอุปโภคแก่ผู้ที่สมควรได้รับ

3.4) ช่วยแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา

3.5) ช่วยเพิ่มพูนความรู้ใหม่แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญา

4) ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ คือ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันและละเอียดรอบคอบ ขอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย อีกทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น การมีความสำนึกและการปฏิบัติหน้าที่ของคนทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และภารกิจทางสังคม โดยจะต้องกระทำจนบรรลุผลสำเร็จ ไม่หลีกเลี่ยงภาระดังกล่าว และขอมรับผลในการกระทำของตน เช่น

4.1) ให้ความสามารถอย่างเต็มที่

4.2) ขอมรับผลการกระทำของตน

4.3) รู้หน้าที่ และกระทำหน้าที่เป็นอย่างดี

4.4) เอาใจในการทำงาน

5) ความมีระเบียบวินัย

ความมีระเบียบวินัย เป็นการยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคมผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขตกฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรสังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีที่จะปฏิบัติอย่างเต็มที่ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมทั้งมีวินัย ทั้งต่อตนเองและสังคม

สุเมธชา สวณผลรัตน์ (2550 : 47) ความมีวินัย เป็นการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับสามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎและระเบียบของสังคม ควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รู้ว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรหลีกเลี่ยง สามารถคิด ตัดสินใจ และถือการกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่น

6) สามัคคี

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 121) ให้ความหมายของความสามัคคีว่าเป็นความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการขอมรับความมีเหตุผล ขอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลาย

ในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์ ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วงแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

7) มีน้ำใจ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 121) ระบุว่าความมีน้ำใจเป็นความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียดสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความดีดื้อร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติกรเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของคุณธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะสภาวะหรือสภาพของคุณงามความดีที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีความสุข ส่วนองค์ประกอบของจริยธรรมเป็นเครื่องมือกำหนดแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเป็นแบบแผนในการประพฤติที่ดีงามของบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่ควรพัฒนา และส่งเสริมให้มีขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียนกีฬานั้นเอง

4. การพัฒนาหลักสูตรเสริม

การพัฒนาหลักสูตรเสริม มีความเป็นมาจากการให้ความหมายของหลักสูตรทั่วไป จากนั้นจึงเป็นความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรเสริม ดังมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ความหมายของหลักสูตร

ก่อนที่จะศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม จำเป็นที่จะต้องรู้ถึงความหมายของหลักสูตร เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเป็นพื้นฐานของหลักสูตรเสริม และได้มีการกำหนดความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามว่า หลักสูตร คือ ประมวลวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Curriculum” ซึ่งมีความหมายตามพจนานุกรมของ Webster’s New World Dictionary 3rd edition หมายถึง รายวิชาทั้งหมดที่รวบรวมไว้ใช้สอนในโรงเรียน (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 70) รวมถึงประสบการณ์ทุก ๆ อย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (ชำระ บัวศรี. 2535 : 4) นอกจากนี้ ซาอิส (สุมิตรา พงศธร. 2550 : 1 ; อ้างอิงจาก Zais. 1976 : 1-5) ได้กล่าวว่าหลักสูตร มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน แปลว่า ลู่วิ่งแข่ง (Racecourse) ดังนั้น ความเข้าใจของบุคคลทั่วไปเมื่อพูดถึงหลักสูตร เรามักจะคิดถึงลู่วิ่งของสาระวิชาต่าง ๆ ที่ ผู้เรียนจะต้อง ไปให้ได้ถึงจุดหมายปลายทาง จากความหมายของหลักสูตร โดยทั่วไป ดังกล่าวมา นี้ เมื่อนำมาใช้ในสถานศึกษาพบว่า ความหมายของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ หลักสูตรเป็น รายการที่ทาง โรงเรียนกำหนดสอน และรวมทั้งวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ ประการสอง หลักสูตรเป็น รายวิชาที่สอนให้กับเด็ก ประการสาม หลักสูตรเป็นรายวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอน และ ประการสุดท้ายหลักสูตรเป็นการวางแผนประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งทาง โรงเรียนจัดเสนอแนะ ไว้ ฉะนั้นหลักสูตรจึงเป็น รายวิชาหรือเนื้อหาวิชา ซึ่งเน้นเฉพาะเนื้อหาสาระหรือความรู้ที่มุ่ง ถ่ายทอดให้กับผู้เรียนเท่านั้น (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2550 : 6-10) และนอกจากนี้ สุมิตรา พงศธร (2550 : 1) ได้เสนอความหมายที่ใช้กันมากของหลักสูตร คือ กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ที่ โรงเรียนใช้เพื่อเปิด โอกาสให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ หรือประสบการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ใน โรงเรียน ระหว่างที่รับการศึกษายู่ที่ โรงเรียนนั้น ไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากสาระวิชาที่กำหนด หรือเกิดขึ้นนอก ห้องเรียน ดังที่มีคำว่า “หลักสูตรแอบแฝง” (Hidden-invisible curriculum) เกิดขึ้น

สรุป หลักสูตรหมายถึง รายการที่ทางโรงเรียนกำหนดสอน ซึ่งประกอบด้วย รายวิชาที่สอน คือวัสดุ อุปกรณ์การสอน แผนการสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในและนอก ห้องเรียนซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่พึงปรารถนา ทั้งพฤติกรรมความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ เจตคติและค่านิยมต่าง ๆ

4.2 การพัฒนาหลักสูตร

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1974 : 7) มีความเห็นว่า

การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายที่เด่นชัดที่สุดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกหมายถึงการทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดมีขึ้นหรือกรณีที่ต้องสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิม

โอลิวา (Oliva, 1988 : 26) กล่าวว่า “การพัฒนาหลักสูตร” (Curriculum Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการทำให้หลักสูตรดีขึ้น เป็นคำที่มีความหมายรวมทั้งการวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) และการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) บางครั้งจะใช้คำว่า การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Improvement) ในความหมายเดียวกับคำว่า การพัฒนาหลักสูตร

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544 : 70-71) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร ว่ามีคำศัพท์ที่ใช้อยู่หลายคำ เช่น Curriculum Development, Curriculum Improvement, Curriculum Making, Curriculum Construction แต่โดยทั่วไปจะใช้คำว่า Curriculum Development ซึ่งหมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย (Goals) เนื้อหาวิชา (Contents) วิธีการสอน (Method of Teaching) วิธีการเรียนรู้ (Way of Learning) รวมทั้งการประเมินผลด้วย (Assessment and Evaluation) หรือจะเปลี่ยนเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น เปลี่ยนแต่วิธีการสอน วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนก็ตาม

บุบผา เมฆศรีทองคำ (2545 : 65) ได้กล่าวถึงคำว่า “การพัฒนา” เป็นคำที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Development” ซึ่งมีความหมายเด่นอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง ทำให้ดีขึ้น หรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร จึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรกหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

สมิตรา พงศธร (2550 : 3) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ว่าเป็นกระบวนการของการสร้างหลักสูตร ซึ่งคำนึงถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และแนวทางการปฏิบัติในการสร้างหลักสูตร เช่น การกำหนดทิศทาง กำหนดคณะกรรมการ การกำหนดที่ปรึกษา และกระบวนการทำงานจะเป็นอย่างไร

สรุป การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการของการสร้างหลักสูตร อาจจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือเป็นการสร้างหลักสูตรใหม่ โดยไม่มีพื้นฐานของหลักสูตรเดิมอยู่เลยก็ได้ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร คือ การวางแผนหลักสูตร

เพื่อพัฒนามวลประสบการณ์ในการเรียนรู้สาระของหลักสูตร อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัย การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

4.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการสากลที่สามารถประยุกต์ใช้กับหลักสูตรทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรวิชาใด หรือหลักสูตรประเภทใดก็ตาม (พรชัย หนูแก้ว, 2541 : 44) ฉะนั้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยศึกษานี้จึงสามารถประยุกต์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบทั่วไปมาใช้ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

4.3.1 การศึกษาบริบทและความต้องการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตรอาจเริ่มจากการทำการศึกษา หรือวิจัย หรือลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทราบข้อเท็จจริงหลาย ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537 : 5-6) โดยพิจารณาข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลาดแรงงานในอาชีพนั้น ๆ และทักษะที่จำเป็นในอาชีพที่ต้องการ (เจน หน่อท้าว, 2545 : 47) ซึ่งนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 30) ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวเหล่านี้ จะนำไปสู่การจัด โครงสร้างหลักสูตรต่อไป

2) ตรวจสอบความต้องการ หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องกำหนดความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการสร้างและพัฒนาหลักสูตรให้ (ชูศรี สุวรรณ โชติ, 2542 : 90) ขั้นตอนนี้สามารถบอกได้ถึงชื่อหลักสูตรและวัตถุประสงค์หลักของการสร้างหลักสูตร

3) การกำหนดรูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรแล้ว จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบบูรณาการ เป็นต้น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537 : 8-9) เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรมีหลายรูปแบบ ซึ่งต้องออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะนำไปใช้ (กรมวิชาการ, 2543 : 39-52) เช่น ในบริบทของสถานศึกษาต้องจัดรูปแบบของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด สาขาวิชา และตลาดแรงงาน เป็นต้น

4.3.2 การสร้างและพัฒนาหลักสูตร มีขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดโครงร่างหลักสูตร ในขั้นตอนนี้ใช้แนวคิดของทาบ่า ดังนี้

(Taba. 1962 : 422-425)

1.1) การกำหนดจุดประสงค์ของการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากข้อที่ 1 เป็นหลักในการพิจารณา

1.2) การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยคัดเลือกมาให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3) การจัดระเบียบ ลำดับ และขั้นตอนของเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกมาเพื่อความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.4) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และวิธีสอนแบบต่าง ๆ เป็นแนวทางเพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการศึกษาและเนื้อหาวิชา

1.5) การจัดระเบียบ ลำดับ และขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

1.6) การประเมินผล เป็นขั้นที่จะทำให้ทราบว่า การพัฒนาหลักสูตร ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด โดยปกติจะพิจารณาจากผลของการใช้หลักสูตร นั่นคือพิจารณาว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนการสอนมีความเหมาะสมเพียงใด

2) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรทำได้หลายวิธี (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 13-14) เช่น การประชุมสัมมนาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นตรวจสอบ

4.3.3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 15-17)

1.1) การขออนุมัติหลักสูตร เมื่อ ได้ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและปรับแก้หลักสูตรเรียบร้อยแล้วที่จะนำหลักสูตร ไปใช้ จะต้องนำหลักสูตรเสนอหน่วยงาน เพื่อให้ความเห็นชอบหลักสูตร เมื่อ ได้รับอนุมัติแล้วจึงจะรับสมัครผู้เรียนและจัดการดำเนินการเรียนการสอนได้

1.2) การวางแผนการใช้หลักสูตร จะทำควบคู่ไปกับการขออนุมัติใช้หลักสูตรการวางแผนการใช้หลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เป็นต้น

1.3) ขั้นตอนการใช้หลักสูตรหรือการบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ที่ว่าเป็นศาสตร์นั้น หมายถึง การวางแผนใช้อย่างเป็นระบบและใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลปะ นั้น หมายถึง ผู้ใช้ในที่นี้รวมทั้งผู้บริหารและผู้สอนจะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

2) การวางแผนการประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินระบบหลักสูตร ประเมินระบบการบริหารหลักสูตร ประเมินระบบการเรียนการสอน ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา และประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชน เป็นต้น

2.1) การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับคุณลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น ๆ ตลอดจนการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.2) ข้อมูล ได้แก่ การกำหนดว่ามีข้อมูลอะไรบ้างที่สำคัญในการช่วยตัดสินใจ การจัดทำระบบข้อมูลซึ่งช่วยจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่และสังเคราะห์ข้อมูลได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.3) การรายงานข้อมูล ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลผ่านการวิเคราะห์แล้วโดยใช้การตีความอธิบายลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น เพื่อพิจารณาประกอบการตัดสินใจว่าหลักสูตรนี้มีคุณค่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือว่าจะต้องปรับปรุงแก้ไขส่วนใดของระบบหลักสูตรต่อไป

3) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นสิ่งใหม่สำหรับการทดลองใช้ ฉะนั้น หลังจากการตรวจสอบประสิทธิภาพและประเมินผลของหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้ว จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้จริง ส่วนที่ควรพิจารณาเป็นหลักสำคัญในการปรับปรุงคือ กระบวนการที่ใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะของผู้ใช้หลักสูตร ด้านการปรับเนื้อหา กิจกรรม และช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น

สรุป กระบวนการพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาบริบทและความต้องการ ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ สำรวจความต้องการ และการกำหนดรูปแบบหลักสูตร ขั้นตอนที่สอง เป็นการสร้างและพัฒนาหลักสูตรประกอบ ด้วยการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ขั้นตอนที่สามเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร ประกอบด้วย การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และการประเมินผลการใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่สี่ท้าย เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

4.4 องค์ประกอบของหลักสูตร

4.4.1 จากการได้ศึกษาความหมายและการพัฒนาหลักสูตรมาแล้ว นำไปสู่การศึกษาลักษณะองค์ประกอบของหลักสูตร โดยมีนักวิชาการบางท่านได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ออร์นีสเทนและ ฮันกินส์ (Ornstein and Hunkins, 1988 : 168-170) ได้เสนอแนวคิดขององค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ประการคือ จุดประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งแนวดิ่งและแนวนอน การจัดหลักสูตรทางด้านกว้างหรือแนวนอนนั้นเกี่ยวข้องกับขอบข่ายของหลักสูตร และการบูรณาการเนื้อหาเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนการจัดหลักสูตรด้านแนวดิ่งนั้นเกี่ยวกับการเรียงลำดับขั้นตอนและความต่อเนื่อง นอกจากนี้ในแต่ละองค์ประกอบยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปัจจัยหลักสูตรด้านอื่น ๆ เช่น ผู้เรียน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ฯลฯ เป็นต้น จะเห็นว่าในแต่ละองค์ประกอบไม่สามารถกำหนดขึ้นได้โดยอิสระ และในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1) จุดประสงค์ หมายถึง ผลที่เกิดกับผู้เรียน หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ดำเนินการไปแล้ว เพื่อให้เกิดคุณลักษณะตามที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน (Tyler. 1949 : 70-71) โดยมุ่งหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ต้องการ โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ดีต้องคำนึงถึงพฤติกรรมและเนื้อหา

2) เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาสาระสำคัญของสิ่งที่ผู้รับการฝึกอบรมหรือเรียนรู้ตามหลักสูตรต้องการเรียนรู้ เป็นส่วนที่เชื่อมโยงให้เกิดประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาของหลักสูตร คือ ข้อมูลด้านปรัชญา ด้านการศึกษา ข้อมูลด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ และข้อมูลด้านสังคม (Tyler. 1949 : 70-71) สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเนื้อหาของวิชาในหลักสูตรคือ พิจารณาเนื้อหาที่บ่งชี้ให้ผู้เรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ มีแนวคิด หลักการ และข้อเท็จจริงที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เนื้อหาที่เป็นแนวทางในกระบวนการเรียนการสอน ต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับหัวข้อ และเนื้อหาวิชาต้องบ่งชี้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณลักษณะ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 5-6)

3) ประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ภายนอกของสิ่งแวดล้อม โดยผู้เรียนกระทำประสบการณ์ด้วยตนเอง จะเห็นว่าประสบการณ์การเรียนรู้เป็นวิธีการที่นำเนื้อหาไปสู่จุดหมายปลายทางของหลักสูตร สำหรับหลักการในการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้คือ เลือกประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เลือกต้องเป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน และอยู่ในขอบเขตของผู้เรียนที่สามารถทำประสบการณ์นั้นได้ (Tyler. 1949 : 74) รวมถึงควรเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน

4) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนที่จัดขึ้นบังเกิดผลในระดับใด สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด และมีข้อเสนออะไรเพื่อตัดสินใจในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ในการประเมินควรทำให้ครอบคลุมทุกมิติ (Tyler. 1949 : 75) เช่น ความก้าวหน้าของผู้เรียน และผลลัพธ์ของการทดสอบ ทั้งด้านความรู้ และทักษะ

4.4.2 การกำหนดหลักสูตรว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ (สุมิตรา พงศธร. 2550 : 4)

1) จุดมุ่งหมาย (Aims) ซึ่งเป็นข้อความที่กำหนดความคาดหวังจุดหมายปลายทางของพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ บนพื้นฐานของคุณธรรมและปรัชญาชีวิต ซึ่งเมื่ออ่านแล้วมองไม่เห็นความเกี่ยวเนื่อง โดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนของแต่ละ

รายวิชา เพราะเป็นเป้าหมายที่อาจจะห่างไกลจากประสบการณ์แต่ละวันในโรงเรียน เช่น กล่าวถึงการบรรลุผลภาวะกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคม คุณลักษณะปลายทาง

2) เป้าหมาย (Goals) กำหนดเป้าหมายของโรงเรียนในการจัดการศึกษา ซึ่งมักจะประกอบไปด้วยข้อเท็จจริง (Fact) ทักษะ (Skills) และทัศนคติ (Attitudes)

3) วัตถุประสงค์ (Objectives) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและวัดได้ในแต่ละระยะของการเรียนรู้

4) เนื้อหาวิชา (Content) ได้แก่ สารการเรียนรู้ซึ่งเมื่อกำหนด มักจะคำนึงถึงความหมายของความรู้ (Knowledge) ศาสตร์หรือสาขาวิชาต่าง ๆ การบูรณาการ หรือ แยกสาระตรรกะและความเหมาะสมในเชิงจิตวิทยาของการกำหนดสาระ การกำหนดกรอบความรู้ที่เหมาะสมการลำดับขั้นตอนและความสำคัญก่อนหลัง มาตรฐานในการเลือกสาระ ประโยชน์ของการเรียนรู้ความสนใจและความน่าสนใจ และขั้นตอนของพัฒนาการของผู้เรียน

5) กิจกรรมการเรียนการสอน (Learning Activities) หัวใจของหลักสูตรอยู่ที่กิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเป็นเรื่องของการหล่อหลอม กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ และนี่คือการศึกษาของผู้เรียนจะเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญจะประกอบไปด้วย จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรแบบทั่วไป เป็นพื้นฐานของการนำไปจัดโครงสร้างองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมได้ ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

4.5 หลักการและแนวคิดของหลักสูตรเสริม

หลังจากได้ศึกษาความหมายของหลักสูตรเสริมแล้ว ต่อไปนี้จะนำเข้าสู่หลักการและแนวคิดของหลักสูตรเสริม เพื่อเป็นฐานคิดในการพัฒนาหลักสูตรเสริมของงานวิจัยฉบับนี้ โดยจะขอนำเสนอแนวคิดของนักวิชาการบางท่านที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม ดังนี้

หลักสูตรเสริม แต่เดิมมีความหมายใน 2 ลักษณะ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544 : 81-82) คือ ลักษณะแรกเป็น การเสนอแนะการเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติ และความต้องการของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ลักษณะที่สองเป็นการขยายและปรับหลักสูตร และวิธีการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ในชั้นเรียนปกติ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544 : 81 ; อ้างอิงจาก Passow, 1988 : 13-15) แต่ในปัจจุบันหลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยายทั้งความกว้างและความลึกมากกว่าหลักสูตร

ปกติ เป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ทักษะและพัฒนาทักษะในการคิด หลักสูตรเสริมอาจมี เนื้อหานอกเหนือจากหลักสูตรปกติ หรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ หลักสูตรเสริมเป็น หลักสูตรที่พัฒนาทักษะการคิด (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 81 ; อ้างอิงจาก Davis & Rimm. 1994 : 104-106) เช่น ทักษะขั้นสูงตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 81 ; อ้างอิงจาก Bloom : Website)

พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาการตัดสินใจ นอกจากนั้นหลักสูตรเสริมยังมุ่งพัฒนา แรงจูงใจให้ผู้เรียนคิดอย่างเสรี เป็นคนที่มีวินัยในการเรียนรู้ สามารถชี้นำตนเอง (Self-Directed) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีแรงคลใจในอาชีพ มีความเชื่ออำนาจภายในตน

นอกจากนั้น หลักสูตรเสริมยังพิจารณาทั้งเนื้อหาและกระบวนการ หลักสูตร เสริมอาจเป็นการเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ อาจเป็นเนื้อหาที่ยากขึ้น มีความลึกและความกว้างมากขึ้น หรือขยายกลยุทธ์ในการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม หลักสูตร เสริมจะมีประสิทธิผลมากขึ้น (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 81 ; อ้างอิงจาก Clark. 1997 : 204) ถ้าหากเป็นการขยายหลักสูตรเดิม และผู้สอนทราบความต้องการของ ผู้เรียน หรือทราบวัตถุประสงค์ว่าจะให้เกิดอะไรแก่ผู้เรียน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรเสริมในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมากเป็นหลักสูตรเสริมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 82 ; อ้างอิงจาก Piirto. 1994 : 250-290) ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษาและการเขียน ด้านทัศนศิลป์ด้านดนตรี และด้านการแสดง ฉะนั้น หลักสูตรเสริมส่วนใหญ่ใช้สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 82 ; อ้างอิงจาก Clark. 1997 : 204) แต่ก็มี หลักสูตรเสริมสำหรับนักเรียนมหาวิทยาลัยและผู้ใหญ่ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 82 ; อ้างอิงจาก Piirto. 1994 : 294) โดยที่หลักสูตรสำหรับนักศึกษาจะเน้นภาวะผู้นำ และ การพัฒนาการคิด ในปัจจุบันนี้มีโปรแกรมเสริมในระดับบัณฑิตศึกษาด้วย เช่น มหาวิทยาลัย อิลลินอยส์ที่เออร์บานา - แคมเปญ (University of Illinois at Urbana - Champaign) มีโปรแกรม เสริมในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทางนโยบายเศรษฐกิจ (Master of Policy Economics) เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียน (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 82)

สรุป หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มี ในหลักสูตรปกติ โดยมีทั้งความลึกและความกว้างมากขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียนได้ดีกว่าหลักสูตรปกติ เช่น ในระดับวิทยาลัยหรือผู้ใหญ่ สามารถจัดหลักสูตรเสริม เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนได้

4.5.1 การจัดหลักสูตรเสริม โดยถือว่าหลักสูตรเสริมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้วางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนได้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ให้เหมาะสมกับบริบทความพร้อมของชุมชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน โดยมีกระบวนการจัดทำหลักสูตรเสริม ดังนี้ กรมวิชาการ (2546 : 4-5)

1) ศึกษาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และสภาพแวดล้อมสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้ตรงตามบริบทของสถานศึกษา

3) วางแผนจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน และประเมินผลให้ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้จริง

4) กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากิจกรรมพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนานักเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน ครอบคลุมตั้งแต่การนิเทศ การติดตามผล และการประเมินผล

5) กำหนดแนวทางการประเมินผลผ่านกิจกรรมแต่ละภาคเรียน ชั้นปี และช่วงชั้นให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

สรุป กรมวิชาการ ได้กำหนดให้หลักสูตรเสริมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือของผู้เรียน โดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาจะนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมของงานวิจัยฉบับนี้ จึงต้องสำรวจความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชนและผู้เรียนในด้านการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนสายวิชาชีพ

4.5.2 สรุปวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรไว้ ดังนี้ (ปริญญช สดวกรรมณี. 2548 : 57 ; อ้างอิงจาก ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และวันนอร์ มะทา. 2528 : 8)

- 1) เพื่อให้นักเรียน ได้แสดงซึ่งความถนัด ความสนใจ และความสามารถพิเศษ
- 3) เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย
- 4) เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานร่วมกันและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 5) เพื่อให้นักเรียนมีความสามัคคีมีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม เคารพบุคคลอื่น และสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน
- 6) เพื่อปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของชาติ
- 7) เพื่อฝึกฝนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักการควบคุมตนเองและเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม
- 8) เพื่อส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ และด้านบุคลิกภาพ
- 9) เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดและ
- 10) เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ และส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรเสริม จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544 : 82 ; อ้างอิงจาก Piirto, 1994 : 377-400)

- 1) การจัดหลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในการขยายหลักสูตรหลักไปสู่การพัฒนาหลักสูตรเสริมใหม่ ควรเพิ่มเติมเนื้อหาที่สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน โดยพิจารณาจากความสามารถด้านการเรียนรู้ ความกว้างและความลึกของเนื้อหา
- 2) หลักสูตรเสริมควรมีความเข้มแข็งในวิชาการอย่างพอเหมาะ และเป็นสาระที่น่าสนใจ
- 3) หลักสูตรเสริมควรเป็นสหวิทยา ที่ประกอบด้วยหลากหลายวิชา เช่น ศิลปะมนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษา และปรัชญา เป็นต้น

4) หลักสูตรเสริมควรให้ความสำคัญใน 6 ด้าน โดยใน 5 ด้านแรกได้รับแนวคิดจาก ไอส์เนอร์ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 82 ; อ้างอิงจาก Eisner . 1985) ซึ่งได้กล่าวไว้ในปี 1985 และ การ์ดเนอร์ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 82 ; อ้างอิงจาก Gardner. 1990) ได้เพิ่มแนวคิดอีก 1 ด้านในปี 1991 ความสำคัญดังกล่าวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 สร้างหลักสูตรในฐานะที่เป็นความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ส่วนบุคคล ด้านที่ 2 หลักสูตรต้องมีส่วนประกอบที่เป็นเทคโนโลยีหรือวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ด้านที่ 3 จัดหลักสูตรให้มีฐานะที่เป็นเหตุผลนิยมทางวิชาการ ด้านที่ 4 หลักสูตรควรมุ่งเน้นการปรับตัวทางสังคม ด้านที่ 5 หลักสูตรต้องมีลักษณะที่เป็นแบบการพัฒนา กระบวนการทางความคิด และด้านที่ 6 หลักสูตรต้องแสดงวิธีการไปสู่การหยั่งรู้ในผลผลิต

5) หลักสูตรเสริมควรมีความสมดุล มีความเป็นบูรณาการ และมีความต่อเนื่องที่บ่งบอกถึงความหมาย

สรุป เกณฑ์สำคัญสำหรับหลักสูตรเสริมต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้เชิงวิชาการ เป็นสหวิทยาที่มีความหลากหลายของสาขาวิชา มีโครงสร้าง 6 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล มืองค์ประกอบของเทคโนโลยีสมัยใหม่ หลักการและเหตุผลเชิงวิชาการ การปรับตัวทางสังคม การพัฒนากระบวนการทางปัญญาและการใช้ทักษะเชิงความคิด โดยหลักสูตรเสริมควรมีความสมดุลในทุกด้านดังที่กล่าวมาและสามารถบูรณาการไปสู่คุณค่าความหมายในการใช้ในชีวิตจริงได้

4.5.4 กำหนดวัตถุประสงค์การจัดหลักสูตรเสริมที่เน้นความถนัดและเน้นความสนใจของนักเรียนไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 34)

1) พัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพตามทักษะ

2) มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

3) มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดี

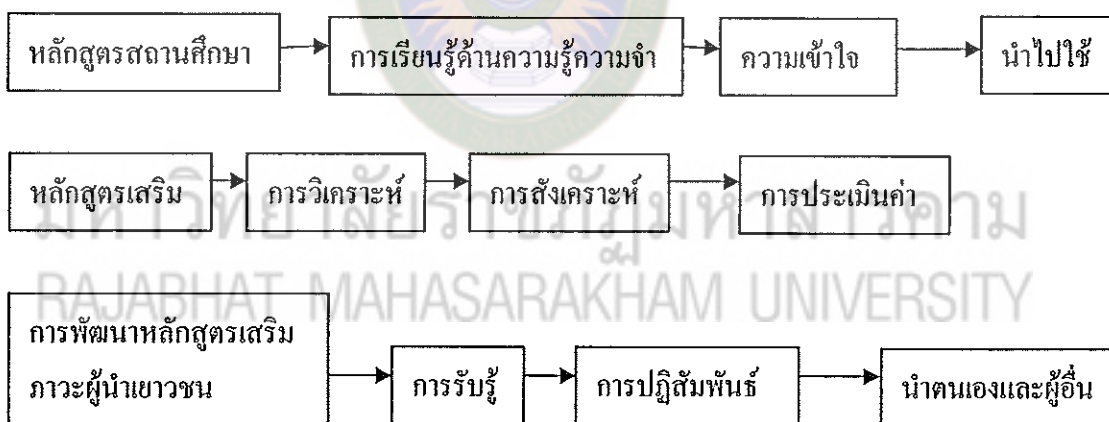
4) ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

5) มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบอบประชาธิปไตย

ไฟน์สไตน์ (Feinstein. 1995 : Website) ได้จัดหลักสูตรเสริมในด้านการเรียนรู้เพื่อการบริการ เมื่อฤดูใบไม้ร่วง ปี ค.ศ. 1995 และพบว่า นักเรียนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมบริการชุมชนอย่างมีความหมาย นักเรียนตระหนักว่าการบริการและการเรียนรู้ต่างเสริมกันและกันเมื่อนักเรียนร่วมปฏิบัติงานกับผู้อื่น นักเรียนเริ่มเข้าใจ

ความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมรับผิดชอบชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ความผูกพันต่อการใส่ใจเพื่อนพี่น้องและชุมชน ส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสทำสิ่งที่แตกต่าง ได้อย่างมีความหมายในอนาคต

หลักสูตรเสริมต้องสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและเพิ่มเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งสาระและกระบวนการที่ไม่ปรากฏในหลักสูตรปกติ เช่น การคิดระดับสูงและสหวิทยาการ เป็นต้น หลักสูตรเสริมจะส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลาง การใช้ยุทธศาสตร์การสอนของครูและการใช้เวลาเรียนรู้ให้น้อยลง โดยนักเรียนสามารถจบการศึกษาในระบบตามที่ได้กำหนดไว้ เพราะการเรียนรู้เป็นเรื่องกระบวนการพัฒนาการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อเทียบกับทฤษฎีการคิดของบลูม (Bloom, B.S. 1956 : 207) หรือการจัดลำดับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของบลูม (Bloom's Taxonomy) จากลำดับง่ายสู่ลำดับยาก จะพบว่า หลักสูตรสถานศึกษาจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้านความรู้ความจำด้านความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้ ขณะที่หลักสูตรเสริมจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้านการวิเคราะห์ด้านการสังเคราะห์ และด้านการประเมินค่า (Clark, 1997 : 204-205, 318-319) ปรากฏผังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การเปรียบเทียบขั้นตอนการเรียนรู้ตามแบบของหลักสูตรสถานศึกษา
หลักสูตรเสริม และการพัฒนาหลักสูตรเสริมภาวะผู้นำเยาวชน

ที่มา : Bloom, B.S (1956 : 207)

จะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบการจัดหลักสูตรสถานศึกษากับการจัดหลักสูตรเสริม สิ่งที่แตกต่างกันก็คือ การจัดหลักสูตรเสริมจะเน้นถึงการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำสู่ การประเมินค่าและก่อประโยชน์ได้ในทางปฏิบัติจริง ซึ่งในการประยุกต์แนวความคิดนี้มาสู่งานวิจัย เพื่อสร้างหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนจะใช้ 3 ระดับคือ ระดับการรับรู้ ระดับ การปฏิสัมพันธ์และระดับการบูรณาการ

เดวิด และริมม์ (Davis & Rimm, 1994 : 105-106, 123) ได้ระบุว่า การเพิ่ม สารและกระบวนการในหลักสูตรเสริมจะต้องเป็นไปทั้งแนวลึก กว้าง และเข้มข้น อย่างเหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของนักเรียนเพื่อความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะทักษะการคิดนักเรียนจะเป็นผู้เลือกสาระและศึกษาสาระนั้นอย่างลุ่มลึก ยุทธศาสตร์ ของหลักสูตรเสริมที่สำคัญจึงเป็นวิธีการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการและสาระซึ่งเป้าหมาย กระบวนการเป็นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ ขณะที่สาระจะเป็นเนื้อหา ในรายวิชา โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการหรือทักษะ

การพัฒนาหลักสูตรเสริมควรคำนึงถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้ เกิดกับนักเรียน โดยวิเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียนอันพึงประสงค์ของแต่ละโรงเรียนเป็นตัว ตั้ง ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะที่โดดเด่นของคน เช่น ระบบการคิด การใฝ่รู้ ค่านิยม และคุณธรรม จริยธรรมซึ่งหลอมรวมเป็นบุคลิกภาพ นักเรียนจะได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพเหล่านี้ผ่าน กิจกรรมพัฒนานักเรียน เพื่อบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรเสริม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2546 : 6-11) ผู้วิจัยประสงค์ให้หลักสูตรสามารถหล่อ หลอมบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ที่เป็นทักษะต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจากง่ายไปสู่ยาก โดยผู้วิจัยตระหนักดีว่า การกำหนด จุดมุ่งหมายในหลักสูตรเสริมเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสามารถแปลจุดมุ่งหมายออกมาเป็น พฤติกรรมได้ และนักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผนและสามารถแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดมวลประสบการณ์และสาระการเรียนรู้ได้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525 : 8, 130) ประกอบกับงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา โดยมีจุดประสงค์พัฒนากิจกรรม ในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำนักเรียน ปวช. (วิญญา วิศาลาภรณ์, 2540 : 24) เมื่อพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมแล้ว จะต้องนำกิจกรรมไปทดลองใช้และปรับปรุงจนถึง ระดับที่มีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นจะเห็นว่าสาระและกระบวนการในหลักสูตรเสริมเป็นลักษณะแนว ลึก กว้างและเข้มข้น เชิงวิชาการ และสหวิทยาการ อย่างเหมาะสมกับความต้องการและ ความสามารถของนักเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะ ของนักเรียนที่พึงประสงค์อันเป็นวัตถุประสงค์หลักของหลักสูตรเสริม

สรุปได้ว่าหลักสูตรเสริมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ที่สร้างขึ้นเพื่อ เพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ โดยมีการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้ง ความลึกและความกว้างมากขึ้น อีกทั้งให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือของผู้เรียน มากที่สุด โดยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มากขึ้น มิใช่เพียงการจัดให้แต่ด้านความรู้ หรือสติปัญญาเท่านั้นแต่รวมถึงการพัฒนาการทางด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม จิตวิญญาณและ การมีวิชาชีพ และสามารถบูรณาการ ไปสู่คุณค่าความหมายในการใช้ในชีวิตรจริงได้ ซึ่งอาจ กล่าวได้ว่า เป้าหมายสำคัญของการจัดหลักสูตรเสริมคือ เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้นักเรียนเกิด คุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.6 การจัดกิจกรรมในหลักสูตรเสริม

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมของการศึกษาอาชีวศึกษา มีแนวคิดเทียบเคียงกับ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ ได้ให้ความสำคัญ กับเป้าหมายของผู้สำเร็จการศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ฉะนั้นการพัฒนาหลักสูตรเสริมจึงต้องคำนึงถึงการ จัดกิจกรรมเสริมควบคู่กัน ไป (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. 2548 : 1-7) นำเสนอความสำคัญความหมาย เป้าหมาย หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตรในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนในระดับการศึกษา อาชีวศึกษา

4.6.1 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัด การศึกษาโดยยึดหลักที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างเต็มศักยภาพ โดย จัดสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับผู้เรียน คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความแตกต่างระหว่าง บุคคล เรียนรู้จากประสบการณ์จริง หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ซึ่งก่อกอง ผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึง ได้พัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) และหลักสูตร

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความสามารถได้ตามศักยภาพของแต่ละคน ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้น เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ระเบียบวินัยของตนเองเป็นต้น

4.6.2 ความหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบ ที่หลากหลาย เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะวิชาชีพ รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งส่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝัง คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกต่อ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประ โยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

4.6.3 เป้าหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักและเห็นคุณค่า ในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่าง เหมาะสมและมีความสุข มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและ ประเทศชาติ ดังนั้นจึงสามารถ

สรุปเป้าหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีต่อผู้เรียน ได้ดังนี้

- 1) ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ทักษะกระบวนการ และทักษะทางวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
- 2) ผู้เรียนค้นพบความสนใจความถนัดและพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว เห็นช่องทางในการสร้างอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง
- 3) ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถนำความรู้และ ประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพ
- 4) ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิตและเสริมสร้าง คีลธรรม จริยธรรม
- 5) ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อหมู่คณะ สังคมและประเทศชาติ

4.6.4 หลักการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

หลักการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตร มีดังนี้

1) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546

2) เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมที่พัฒนาให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

3) ผู้เรียนสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของตนเอง

4) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนทุกคนร่วมกันดำเนินการเองทั้งหมด โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ

5) สถานศึกษาสนับสนุนให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมที่วางแผนไว้ โดยผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา และครูที่ปรึกษา กิจกรรม

6) มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยวิธีการที่หลากหลาย และสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4.6.5 แนวคิดในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตาม โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2546 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานของหลักสูตรฯ โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ระเบียบวินัยของตนเอง ส่งเสริมการทำงาน การใช้กระบวนการกลุ่มในการทำประโยชน์ต่อชุมชน ทำนุบำรุงขนบธรรมเนียมอันดีงาม โดยการวางแผน ลงมือปฏิบัติประเมินผลและปรับปรุงการทำงาน ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องเข้าร่วมและผ่านการประเมินกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามที่กำหนด

4.6.6 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

- 1) เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ
- 2) เพื่อให้มีทักษะในการทำงานอย่างมีระบบ ในด้านการวางแผนงาน การดำเนินการ และการประเมินผลงาน เพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อให้สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติและกิจนิสัยที่ได้จากการจัดกิจกรรม ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ

4) เพื่อให้มีระเบียบวินัยในการทำงานและการดำเนินชีวิต รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

5) เพื่อให้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนและสังคมที่อยู่อาศัย

6) เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้เกิดจิตพิสัยในตนเอง

4.6.7 แนวการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้การรวมกลุ่มและนำผลจากการรวมกลุ่มไปใช้ในการสร้างสรรค์และมีจุดมุ่งหมาย กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนมีความสนใจร่วมกัน ดังนั้นแนวการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน มีดังนี้

1) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่นกิจกรรมลูกเสือ

2) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ ความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

3) จัดกิจกรรมเพื่อเกื้อกูลการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการและทักษะวิชาชีพที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง

4) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ เพื่อฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5) จัดกิจกรรมสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเกิดการพัฒนาตน

4.6.8 หลักสูตรและระเบียบการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และสภาพท้องถิ่น โดยจัดให้ลงทะเบียนรายวิชากิจกรรมเสริมหลักสูตรภาคเรียนละ 1 รายวิชา (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. 2548 : 6) ดังนี้

1) จัดกิจกรรมตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ โดยสถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมลูกเสือวิสามัญ สำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546)

2) จัดกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1) กิจกรรมองค์การวิชาชีพ

2.2) กิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ ที่สถานศึกษา/สถานประกอบการจัดขึ้นตามที่เห็นสมควร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรจัดตามจุดหมายของหลักสูตร เพื่อให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสอดคล้องกับทิศทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตร สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า มีความหมาย และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ดังนี้

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยจัดตามจุดหมายหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) ที่สำคัญ คือ

1) เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น (จุดหมายข้อที่ 3)

2) เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกันมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี (จุดหมายข้อที่ 4)

3) เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมจริยธรรม และวินัย ในตนเอง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับงานอาชีพนั้น ๆ (จุดหมายข้อที่ 5)

4) เพื่อให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศและโลกปัจจุบัน มีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (จุดหมายข้อที่ 6)

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โดยจัดตามจุดหมายหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2546 ที่สำคัญ คือ

1. เพื่อให้สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะจากศาสตร์ต่าง ๆ ประยุกต์ใช้ในงานอาชีพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (จุดหมายข้อที่ 3)

2. เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในวิชาชีพ รักงาน รักองค์กร สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น (จุดหมายข้อที่ 4)

3. เพื่อให้มีปัญหา ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการจัดการ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา รู้จักแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ มาพัฒนาตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างงานให้สอดคล้องกับวิชาชีพ และการพัฒนางานอาชีพอย่างต่อเนื่อง (จุดหมายข้อที่ 5)

4. เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ มีวินัย มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับการปฏิบัติในอาชีพนั้น ๆ (จุดหมายข้อที่ 6)

5. เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว องค์กร ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตระหนักในปัญหาและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม (จุดหมายข้อที่ 7)

6. เพื่อให้เห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.5 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาเป็น 3 ระยะ ดังนี้

4.5.1 การศึกษาดูงาน โรงเรียนกีฬาและอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนกีฬา การศึกษาดูงานเพื่อใ้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ในการศึกษาประเด็นคุณธรรมจริยธรรม เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนกีฬา และการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนกีฬา

4.5.2 การพัฒนาประเด็นคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์และกิจกรรมการพัฒนา เป็นการประชุมอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิพากษ์ วิจาร์ณ และให้ข้อเสนอแนะกิจกรรมพัฒนาที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

4.5.3 การทดลองใช้กิจกรรมและข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการจัดประชุมคณะครู เพื่อทำความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด จัดทำแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด โดยกำหนดจัดทำโครงการพัฒนาแผนการสอน จัดทำ
แผนการสอนเพื่อ การประเมินพฤติกรรมของนักเรียนใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนกีฬา และการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียน โรงเรียนกีฬาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY